

ישיבת דרישה

"מי יוכל להעמיק בסודך סוד אלוקים חיים"

הסוד של לימוד התורה

א. מועד קטן דף טז עמוד א

פעם אחד גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק. מאי דרש - "חמוקי ירכיך כמו חלאים" ("...מעשה ידי אומן", שיר השירים ז), מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר. יצא רבי חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק, לרב ולרבה בר בר חנה. שמע רבי - איקפד. אתא (בא) רבי חייא לאיתחזוי ליה (לבקר אותו), אמר ליה: עיאי, מי קורא לך בחוץ? ידע דנקט מילתא בדעתיה (שלקח דבר בדעתו = ונעלב), נהג נזיפוטא (נידוי) בנפשיה תלתין יומין. .. לסוף אתא (בא), אמר ליה: .. מאי טעמא עבד מר הכי? (מה הטעם שעשית ככה) - אמר ליה: דכתיב חכמות בחוץ תרנה (משלי א). אמר ליה: אם קרית - לא שנית, ואם שנית - לא שילשת, ואם שילשת - לא פירשו לך. חכמות בחוץ תרנה - כדרבא. דאמר רבא: כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מוכרזת עליו מבחוץ. והא כתיב 'לא מראש בסתר דברתי!' (ישעיהו מח) ההוא ביומי דכלה.

ב. פסיקתא רבתי פרשה כא ד"ה "אנכי ה' אלהיך"

אמר רבי יוחנן האיקונים הזה אלף בני אדם מביטים בה, כל אחד ואחד אומר בי היא מבטת, כך הקדוש ברוך הוא היה מביט בכל אחד ואחד מישראל ואומר אנכי ה' אלהיך

ג. שמות רבה כ"ט א'

"אנכי ה' אלקיך", הָדָא הוּא דְכָתִיב (דברים ד, לג): "הִשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים", הַמִּינִין שְׁאֵלוּ אֶת רַבִּי שְׁמַלְאִי אָמְרוּ לוֹ אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ בְּעוֹלָם, אָמְרוּ לָהֶם, לָמָּה, אָמְרוּ לוֹ, שְׁהָרִי כְּתִיב: "הִשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים", אָמְרוּ לָהֶם, שְׁמָא כְּתוּב מִדְּבָרִים, אֵלָּא (דברים לד, ג): "מִדְּבָר". אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידֵי, רַבִּי, לֵאלוֹ דְחִית בְּקִנְיָ רְצוּץ, לִנּוּ מָה אַתָּה מְשִׁיב, חָזַר רַבִּי לְוֵי וּפְרָשָׁה, אָמְרוּ לָהֶם: "הִשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים", כִּיֻּצַּד, אֵלּוּ הֵיךְ כְּתוּב קוֹל ה' בְּכַחוֹ, לֹא הֵיךְ הָעוֹלָם יְכוּל לְעַמֵּד, אֵלָּא (תהלים כט, ד): "קוֹל ה' בְּכַח", בְּכַח שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הַבְּחוּרִים לְפִי כָחַן וְהַזְקֵנִים לְפִי כָחַן וְהַקְטָנִים לְפִי כָחַן. אָמְרוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא בְּשִׁבִיל שְׁשִׁמְעֵתֶם קוֹלוֹת הַרְבֵּה תִהְיוּ סְבוּרִין שְׁמָא אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ בְּשָׁמַיִם, אֵלָּא תִהְיוּ יוֹדְעִים שְׁאֵנִי הוּא ה' אֱלֹקֵיךְ, שְׁנֹאֲמַר (דברים ה, ו): "אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֵיךְ".

ד. מאור ושמש, פרשת וארא

נראה על פי פשוטו דהנה כתיב "סוד ה' ליראיו", יש לומר כך: דהנה יש להבין מה זה סודות התורה שקוראין כל ישראל סודות התורה? שאין לומר שהכוונה על חכמת הקבלה וכתבי האר"י ז"ל וזוהר הקדוש, דהנה לשון סוד הוא דבר שאי אפשר לגלות לאחרים כלל, והלא כל הקבלה וכתבי האר"י והזוהר יכולין לגלות לאחרים ולפרשם ביתר שאת - ואם כן כיון שנתגלה אין זה סוד. אבל מה הוא סוד? שאי אפשר לגלות לשום אדם הוא סוד ה'. רצה לומר: עצם אלקות שהוא היה והיה והוא עיקרא ושרשא דכולי עלמין - זה אי אפשר לגלות לשום בריה, רק כל אדם משער לעצמו השגת אלקות לפי שכלו ולפום שיעורין דלביה. וכל מה שהאדם מזכך עצמו ומיגע עצמו יגיעות הרבה להשיג, כך ישיג בשכלו הזך יותר ויותר. ומה שמישיג שכל באלקותו יתברך זה אי אפשר לגלות לשום אדם מעמקי לבו מה שהוא בלבו ושכלו, הגם שיכול לדבר לאחרים ולהכניס בלבם מציאות אלקותו ויראתו יתברך שמו, אבל כל מצפוני לבו אי אפשר לגלות להם - כידוע לכל מי שנכנס לעבודה באמת.

על כן, זה נקרא סוד, כי הוא סוד באמת שאי אפשר לגלות לשום אדם מה שהוא אצלו בנקודת הלב והמחשבה. רק כל אחד מבין לפי יגיעתו והזדככות חומריו. ומה שאדם משיג יותר השגות אלקות בכלל ובפרט, דהיינו: שבא למדריגות גדולות בהשגות אלקות על ידי הזדככות יותר, לזה האדם קשה יותר לפרש ולגלות מצפוני לבו לאחרים, כי יש לו יותר בלבו ובמחשבתו אשר אי אפשר לגלות ולפרש מצפוני לבו. וזהו "סוד ה' ליראיו". רצה לומר: שנשאר תמיד אצלם בסוד שאי אפשר לפרש.

ה. זוהר שמות צ"ט

עד כמה בני אדם מעורבבים בשכלם ואינם רואים בדרך האמת בתורה. התורה קוראת להם בכל יום בנהימה, ואינם רוצים להטות את ראשם לשמוע לדבריה. ואף על פי שאמרתי שדרך התורה היא שאיזה דבר סוד יוצא מנרתיקה ומתגלה קצת ומיד מסתתרת, כך הוא בודאי, ואף זאת בזמן שמתגלה מתוך נרתיקה ונסתרת מיד, אינה עושה דבר זה אלא לאלו שיודעים בה ומכירים אותה. משל למה הדבר דומה? לאהובה שהיא יפת מראה ויפת תואר, והיא מסתתרת בסתר בתוך היכלה, ויש לה אוהב יחיד שבני אדם לא יודעים בו - הוא נסתר. זה האוהב, מתוך האהבה שאוהב אותה עובר תמיד בשער ביתה, וזוקף עיניו לכל צד. היא יודעת כי האוהב שלה מסבב תמיד את שער ביתה. מה היא עושה? פותחת פתח קטן בהיכל ההוא שהיא נסתרת בו, ומגלה את פניה אל אוהבה ומיד חוזרת ומתכסית. כל אלו שהיו ליד האוהב לא ראו ולא הסתכלו, אלא האוהב לבדו. ומעיו, ולבו ונפשו הולכים אחריה, ויודע שמתוך האהבה שאוהבת אותו נגלתה אליו רגע אחד כדי לעורר אליו את האהבה. בא וראה, כך היא דרכה של תורה: בתחילה, כשמתחילה להתגלות לאדם בתחילת לימודו, רומזת לו ברמז, אם הוא יודע ומבין הרי טוב, ואם אינו יודע מעצמו, שולחת אליו שליח. התורה קוראת אותו פתי, והתורה אומרת לאותו שליח: אמרו לזה הפתי שיתקרב לכאן ואדבר עמו, זהו שכתוב (משלי ט, ד - ה) "מי פתי יסור הנה, חסר לב אמרה לו, לכו לחמו בלחמי". כשמתקרב אליה, מתחילה לדבר עמו מאחורי הפרוכת שפרסה לו, דברים לפי דרכו והבנתו, שיסתכל ויתבונן מעט מעט, וזה הוא דרש - דברים היוצאים קצת מהפשט. אחר כך התורה מדברת עמו מאחורי צעיף דק דברי חידה, וזו היא אגדה. ואחר שכבר נעשה רגיל אצלה, היא מתגלית אליו פנים בפנים, ומדברת עמו על כל הסודות הסתומים שלה, ועל כל הדרכים הסתומים שהיו סתומים בלבה מימים קדמונים, אז הוא אדם שלם - בעל תורה ודאי, והוא נקרא בעל הבית, כי כל הסודות שלה גילתה לו, ולא הרחיקה ולא כיסתה ממנו כלום. אמרה לו: ראית דבר הרמז שרמזתי לך בראשונה, כך וכך סודות היו בו, כך וכך הוא. מיד הוא רואה שאין להוסיף על אותם הדברים ואין לגרוע מהם. ואז נראה פשט הכתוב כמו שהוא, אין להוסיף ואין לגרוע ממנו, אפילו אות אחת. ועל כן צריכים בני אדם להיזהר ולרדוף אחרי התורה ולהיות אוהביה כמו שנתבאר

ו. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג משנה יז

אם אין דרך ארץ אין תורה - ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות. ובזה תשכון התורה עליו שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצות כי אי אפשר וזהו כענין שנאמר נעשה ונשמע וכמו שכתבנו:

ז. אורות התורה ו'

לפי ערך בהירות התשובה שלפני הלימוד תגדל בהירות ההבנה של הלימוד. השכל מתרומם על פי יסוד התרוממות הרצון, והוא מתבהר לפי המדה של בהירות הרצון.